

DAFTAR PUSTAKA

Buku dan Artikel

- Adhe (ed.). *Journalist Marco: Kumpulan Tulisan di Doenia Bergerak, Sinar Hindia, Sinar Djawa, Hidoep (1914-1924)*. Yogyakarta: Octopus, 2017.
- Agung Dwi Hartanto. *Doenia Bergerak: Keterlibatan Mas Marco Kartodikromo di Zaman Pergerakan (1890-1932)*. Temanggung: Kendi, 2017.
- Ajeng Ayu Arainikasih dan Hafnidar. "Decolonising the Aceh Museum: Objects, Histories and their Narratives". Dalam *Low Countries Historical Review*. Vol. 133. No. 2. 2018.
- Anik Susanti. "Akulturasi Budaya Belanda dan Jawa (Kajian Historis pada Kasus Kuliner Sup dan Bistik Jawa Tahun 1900 – 1942)". Dalam *Avatara*. Vol. 1. No. 3. Oktober 2013.
- Bloembergen, Marieke. "Exotisme en Populaire Antropologie: Een Javaans dorp op de Wereldtentoonstelling in Parijs (1889)". Dalam *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek (NKJ) / Netherlands Yearbook for History of Art*. Vol. 53. 2002.
- . "Exotisme en Populaire Antropologie: Een Javaans dorp op de Wereldtentoonstelling in Parijs (1889)". Dalam *Picturing the Exotic 1550-1950: Peasant and Outlandish Peoples in Netherlandish Art*. 2002.
- Brattinga, Maartje. "Advertising in the Dutch East Indies in Search of a Tropical Style". Dalam *Wimba: Jurnal Komunikasi Visual dan Multimedia*. Vol. 2. No. 6. 2014.
- Brommer, B., dkk. *Semarang: Beeld van Een Stad*. Purmerend: Asia Maior, 1995.
- Cantor, Geoffrey. "Science, Providence, and Progress at the Great Exhibition". Dalam *Isis*. Vol. 103. No. 3. September 2012.
- Cobban, James L.. "Kampungs and Conflict in Colonial Semarang". Dalam *Journal of Southeast Asian Studies*. Vol. 2. No. 2. 1988.
- Cohen, Matthew Isaac. *Inventing the Performing Arts: Modernity and Tradition in Colonial Indonesia*. Honolulu: University of Hawaii Press. 2016.
- Colombijn, Freek dan Joost Cote. "Modernization of the Indonesian City, 1920-1960". Dalam Freek Colombijn dan Joost Cote (ed.). *Cars, Conduits, and Kampongs: The Modernization of the Indonesian City. 1920-1960*. Leiden: Brill, 2005.

- Cote, Joost. "Administering Modernity: Membangun Kampung Abad ke-20 di Semarang 1910-1925". Terjemahan oleh Ferdinal. tt.
- . "Java's "First People's Theater": Thomas Karsten and Semarang's Sobokartti". Dalam *Indonesia*. No. 104. 2017.
- . "Staging Modernity: the Semarang International Colonial Exhibition, 1914". Dalam *Review of Indonesian and Malaysian Affairs*. Vol. 40. No. 1 2006.
- . "To See is to Know": the Pedagogy of the Colonial Exhibition, Semarang, 1914". Dalam *Paedagogica Historica: International Journal of the History of Education*. Vol. 36. No. 1 .2000.
- De l'Estoile, Benoît. "From the Colonial Exhibition to the Museum of Man: An alternative genealogy of French anthropology". Dalam *Social Anthropology*. Vol. 11. No. 3. 2003.
- Dewi Yulianti. *Semaoen, Pers Bumiputera, dan Radikalisasi Sarekat Islam Semarang*. Semarang: Bendera, 2000.
- Flieringa, Gellius *De Zorg voor Volkshuisvesting in de Stadsgemeenten in Nederlandsch Oost Indie in het Bijzonder in Semarang*. Rotterdam: Rotterdamsche Boek- en Kunstdrukkerij, 1930.
- Hartono Kasmadi dan Wiyono. *Sejarah Sosial Kota Semarang (1900-1950)*. Jakarta: Departemen Pendidikan dan Kebudayaan, 1984.
- Ingleson, John. *Perkotaan, Masalah Sosial dan Perburuhan di Jawa masa Kolonial*. Depok: Komunitas Bambu, 2014.
- Kaiser, Wolfram. "Cultural Transfer of Free Trade at the World Exhibitions, 1851-1862". Dalam *The Journal of Modern History*. Vol. 77. No. 3. 2005.
- Knight, Roger. "Sugar, Technology, and Colonial Encounters: Refashioning the Industry in the Netherlands Indies, 1800-1942". Dalam *Journal of Sociology*. Vol. 12. No. 3. 1999.
- Liem Thian Joe. *Riwayat Semarang*. Jakarta: Hasta Wahana, 2004.
- Liem Tjwan Ling. *Oei Tiong Ham, Raja Gula dari Semarang*. Jakarta: Kepustakaan Populer Gramedia, 2013.
- Mrazek, Rudolf. *Engineers of Happy Land: Perkembangan Teknologi dan Nasionalisme di Sebuah Koloni*. Jakarta: Yayasan Obor Indonesia, 2006.
- . "From Darkness to Light: Optics of Policing in Late-Colonial Neterlands East Indies". Dalam Vincent L. Rafael (ed.). *Figures of Criminality in Indonesia, the Philipines, and Colonial Vietnam*. New York: Cornell University Press. 1999.

- Mutiah Amini. "Industrialisasi dan Perubahan Gaya Hidup: Semarang pada Awal Abad Keduapuluh". Dalam *Jantra*. Vol. IV. No. 8, 2009.
- Pratiwo. "The City Planning of Semarang 1900-1970". Dalam Freek Colombijn, dkk. (ed). *Kota Lama Kota Baru: Sejarah Kota-Kota di Indonesia*, Yogyakarta: Ombak, 2015.
- Radjimo Sastro Wijono. *Modernitas dalam Kampung: Pengaruh Kompleks Perumahan Sompok terhadap Pemukiman Rakyat di Semarang Abad ke-20*. Jakarta: LIPI Press, 2003.
- . "Public Housing in Semarang and the Modernization of Kampong, 1930-1960". Dalam Freek Colombijn dan Joost Cote (ed.). *Cars, Conduits, and Kampongs: The Modernization of the Indonesian City, 1920-1960*. Leiden: Brill, 2005.
- . "Permukiman Rakyat di Semarang Abad XX: Ada Kampung Ramah Anak". Dalam Freek Colombijn, dkk (ed). *Kota Lama Kota Baru: Sejarah Kota-Kota di Indonesia*. Yogyakarta: Ombak, 2015.
- Rita, Annabela. "Emergência da 'Hora' Pessoana". Dalam Celeste Natário, dkk. (ed.). *Filosofia e Poesia: Congresso Internacional de Lingua Portuguesa*. Porto: Universidade do Porto Faculdade de Letras, 2016.
- Robinson, Jennifer. "Johannesburg's 1936 Empire Exhibition: Interaction, Segregation and Modernity in a South African City". Dalam *Journal of Southern African Studies*. Vol. 29. No. 3. 2003.
- Ruppin, Dafna. *The Komedi Bioscoop, KINtop 4: Early Cinema in Colonial Indonesia*. Bloomington: Indiana University Press. 2016.
- Scott, Ruby. "The Crystal Palace Exhibition and Britain's Encounter with Russia". Dalam Anthony Cross (ed). *A People Passing Rude: British Responses to Russian Culture*. Cambridge: Open Book Publisher, 2012.
- Swift, Anthony. "Russia and the Great Exhibition of 1851: Representations, Perceptions, and a Missed Opportunity". Dalam *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas, Neue Folge*. Vol. 55. No. 2. 2007.
- Tillema, H. F.. *Kampongwee*. Groningen: Tanpa Penerbit, 1919.
- . "*Kromoblanda*": *Over 't vraagstuk van „het Wonen” in Kromo's groote land I^e Deel*. 's-Gravenhage: de Atlas, 1916.
- . "*Kromoblanda*": *Over 't vraagstuk van „het Wonen” in Kromo's groote land IIe Deel*. 's-Gravenhage: de Atlas, 1916.
- . "*Kromoblanda*": *Over 't vraagstuk van „het Wonen” in Kromo's groote land Deel V, 2^e stuk*. 's-Gravenhage: de Atlas, 1922.

- Tran, Van Troi. "How 'Natives' Ate at Colonial Exhibitions in 1889, 1900 and 1931". Dalam *French Cultural Studies*. Vol. 26. No. 2. 2015.
- van Roosmalen, Pauline K.M.. "Netherlands Indies Town Planning: An Agent of Modernization (1905-1957)". Dalam Freek Colombijn dan Joost Cote (ed.), *Cars, Conduits, and Kampongs: The Modernization of the Indonesian City, 1920-1960*. Leiden: Brill, 2015.
- van der Meer, Arnout H. C. "Performing Colonial Modernity: Fairs, Consumerism, and the Emergence of the Indonesian Middle Classes". Dalam *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*. Vol. 173. 2017.
- van Voorst tot Voorst, J. M. W. "Nederland op de Wereldtentoonstelling van 1851 te Londen". Dalam *Netherlands Yearbook for History of Art*. Vol. 31. 1980.
- Versnel, Hans dan Freek Colombijn. "Rückert and Hoesni Thamrin Bureaucrat and Politician in Colonial Kampong Improvement". Dalam Freek Colombijn dan Joost Cote (ed.). *Cars, Conduits, and Kampongs: The Modernization of the Indonesian City, 1920-1960*. Leiden: Brill, 2015.
- Warker, Paul dan Amanda Achmadi. "Advertising the East: Encounters with the Urban and the Exotic in Late Colonial Asia Pasific". Dalam *Fabrications*. Vol. 2. No. 29. 2019.
- Yulia Nurliani Lukito. "Colonial Exhibitions, Hybrid Architecture, and the Interpretation of Modernity in the Dutch East Indies". Dalam *Journal of Cultural Geography*. Vol. 36. No. 3. 2019.
- . *Exhibiting modernity and Indonesian vernacular architecture: hybrid architecture at Pasar Gambir of Batavia, the 1931 Paris international colonial exhibition and Taman Mini Indonesia Indah*. Berlin: Springer, 2015.

Surat Kabar dan Majalah

- Algemeen Handelsblad*. No. 27670. 20 April 1914.
- Algemeen Handelsblad*. No. 27833. 30 September 1914.
- Alkmaarsche Courant*. No. 352. 24 Oktober 1914.
- Arnhemsche Courant*. No. 8708. 24 November 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 15. 17 Desember 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 33. 11 Januari 1913.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 43. 21 Januari 1915.

- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 47. 26 Januari 1916.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 80. 07 Maret 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 82. 08 Maret 1916.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 101. 31 Maret 1915.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 106. 07 April 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 129. 07 Mei 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 179. 07 Juli 1914
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 183. 11 Juli 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 192. 22 Juli 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 217. 17 Agustus 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 220. 20 Agustus 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 253. 26 September 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 264. 09 Oktober 1916.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 262. 08 Oktober 1915.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 283. 31 Oktober 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 301. 21 November 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 302. 23 November 1914.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 439. 15 Oktober 1917.
- Bataviaasch Nieuwsblad*. No. 441. 16 Oktober 1917.
- De Expres*. No. 68. 23 Maret 1914.
- De Expres*. No. 76. 03 April 1913.
- De Expres*. No. 89. 18 April 1914.
- De Expres*. No. 96. 29 April 1913.
- De Expres*. No. 124. 05 Juni 1913.
- De Expres*. No. 128. 10 Juni 1913.
- De Expres*. No. 140. 20 Juni 1914.
- De Expres*. No. 279. 10 Desember 1913.

- De Expres*. No. 292. 27 Desember 1913.
- De Locomotief*. No. 13. 13 Januari 1917.
- De Locomotief*. No. 27. 27 Januari 1917.
- De Locomotief*. No. 33. 02 Februari 1917.
- De Locomotief*. No. 35. 04 Februari 1918.
- De Locomotief*. No. 50. 20 Februari 1917.
- De Locomotief*. No. 71. 12 Maret 1917.
- De Locomotief*. No. 73. 14 Maret 1917.
- De Locomotief*. No. 89. 30 Maret 1917.
- De Locomotief*. No. 93. 03 April 1917.
- De Locomotief*. No. 104. 14 April 1917.
- De Locomotief*. No. 108. 18 April 1917.
- De Locomotief*. No. 155. 04 Juni 1918.
- De Locomotief*. No. 167. 16 Juni 1917.
- De Locomotief*. No. 171. 20 Juni 1917.
- De Locomotief*. No. 180. 29 Juni 1917.
- De Locomotief*. No. 183. 02 Juli 1917.
- De Locomotief*. No. 212. 31 Juli 1917.
- De Locomotief*. No. 236. 24 Agustus 1917.
- De Locomotief*. No. 306. 02 November 1917.
- De Locomotief*. No. 311. 07 November 1917.
- De Nieuwe Courant*. No. 130. 11 Mei 1914.
- De Nieuwe Vorstenlanden*. No. 64. 18 Maret 1915.
- De Nieuwe Vorstenlanden*. No. 72. 29 Maret 1913.
- De Nieuwe Vorstenlanden*. No. 106. 09 Mei 1914.
- De Preanger Bode*. No. 22. 22 Januari 1915.
- De Preanger Bode*. No. 28. 28 Januari 1915.

De Preanger Bode. No. 33. 02 Februari 1915.

De Preanger Bode. No. 46. 15 Februari 1913.

De Preanger Bode. No. 51. 20 Februari 1915.

De Preanger Bode. No. 85. 26 Maret 1915.

De Preanger Bode. No. 184. 04 Juli 1914.

De Preanger Bode. No. 230. 20 Agustus 1914.

De Preanger Bode. No. 232. 22 Agustus 1914.

De Preanger Bode. No. 240. 31 Agustus 1914.

De Preanger Bode. No. 267. 27 September 1914.

De Preanger Bode. No. 326. 25 November 1914.

De Sumatra Post. No. 5. 07 Januari 1913.

De Sumatra Post. No. 30. 05 Februari 1914.

De Sumatra Post. No. 105. 07 Mei 1913.

De Sumatra Post. No. 137. 15 Juni 1914.

De Sumatra Post. No. 163. 15 Juli 1913.

De Sumatra Post. No. 214. 14 September 1914.

De Sumatra Post. No. 229. 01 Oktober 1914.

De Sumatra Post. No. 294. 16 Desember 1914.

De Sumatra Post. No. 299. 23 Desember 1911.

De Tijd. No. 20276. 09 Mei 1914.

Delftsche Courant. No. 108. 10 Mei 1913.

Deli Courant. No. 2. 03 Januari 1914.

Deli Courant. No. 18. 22 Januari 1913.

Deli Courant. No. 194. 20 Agustus 1913.

Haarlem's Dagblad. No. 8920. 20 Juli 1912.

Het Nieuws van den Dag. No. 21. 25 Januari 1913.

Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie. No. 2. 03 Januari 1913.

- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 5. 07 Januari 1913.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 9. 11 Januari 1917.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 10. 13 Januari 1915.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 15. 19 Januari 1915.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 29. 05 Februari 1916.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 32. 08 Februari 1913.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 47. 26 Februari 1915.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 64. 18 Maret 1915.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 69. 24 Maret 1914.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 71. 26 Maret 1915.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 73. 31 Maret 1913.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 99. 29 April 1915.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 104. 07 Mei 1913.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 158. 10 Juli 1914.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 162. 15 Juli 1914.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 163. 16 Juli 1914.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 168. 22 Juli 1914.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 189. 14 Agustus 1914.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 191. 17 Agustus 1915.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 195. 20 Agustus 1914.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 197. 22 Agustus 1914.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 199. 22 Agustus 1918.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 200. 25 Agustus 1914.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 214. 10 September 1918.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 219. 18 September 1915.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 250. 28 Oktober 1913.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 253. 24 Oktober 1914.

- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 259. 07 November 1913.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 293. 12 Desember 1917.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 298. 16 Desember 1914.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 303. 22 Desember 1914.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie*. No. 14776. 10 Maret 1916.
- Het Sportblad*. No. 28. 10 Juli 1919.
- Het Vaderland*. No. 70. 22 Maret 1913.
- Koloniaal Tijdschrift*. Vol. 7. 1918.
- Nieuwe Rotterdamsche Courant*. No. 21. 22 Januari 1912.
- Sumatra Bode*. No. 283. 04 Desember 1915.
- The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*. No. 6856. 15 Maret 1910.
- The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*. No. 8307. 02 Desember 1914.
- The Straits Times*. No. 23984. 21 September 1912.
- The Straits Times*. No. 24240. 22 Juli 1913.
- The Straits Times*. No. 24374. 26 Desember 1913.

Terbitan Pemerintah dan Dewan Pameran Kolonial

- Anonim. *Herinnering aan de Koloniale Tentoonstelling Semarang 1914*. Semarang: Redactie Locomotief, tt.
- . *Officieele Catalogus Koloniale Tentoonstelling Semarang 13 Augustus-15 November 1914*.
- Gemeente Semarang. *Gedenkboek der Gemeente Semarang 1906-1931*. Semarang: N.V. dagblad De Locomotief, 1931.
- Pont, H. Maclaine. "De Koloniale Tentoonstelling Semarang 1914". Dalam *Nederlandsch-Indie Oud en Nieuw*. Vol. 4. No. 2. Juni 1919.
- Van Heel, M. G. *De Koloniale Tentoonstelling Semarang Deel I*. Batavia: Mercurius. 1916.
- . *De Koloniale Tentoonstelling Semarang Deel II*. Batavia: Mercurius. 1916.

Verslag, van den Toestand der Gemeente Semarang over 1918. Semarang: GCT Van Dorp & Co., tt.

Tesis dan Disertasi

Mutiah Amini. “Modernitas dan Perubahan Identitas di Perkotaan: Sejarah Sosial Keluarga Elite Jawa di Semarang pada Awal Abad ke-20.” *Disertasi S-3* Jurusan Sejarah Pascasarjana Universitas Gadjah Mada Yogyakarta. Belum diterbitkan, 2013.

Titus Soepono Adji. “Dari Sentiling 1914 sampai SMA 1 Semarang Menimbang Ideologi Visualitas Sebuah Lanskap”. *Tesis S-2* Jurusan Kajian Budaya dan Media Pascasarjana Universitas Gadjah Mada Yogyakarta. Tidak diterbitkan. 2014.